Hvordan sikre kapasitet, forutsigbarhet og utvikling innenfor tradisjonshåndverk

Jorid Martinsen

Prosjektleder for Riksantikvarens håndverksstrategi

Foto: Hardanger fartøyvernsenter

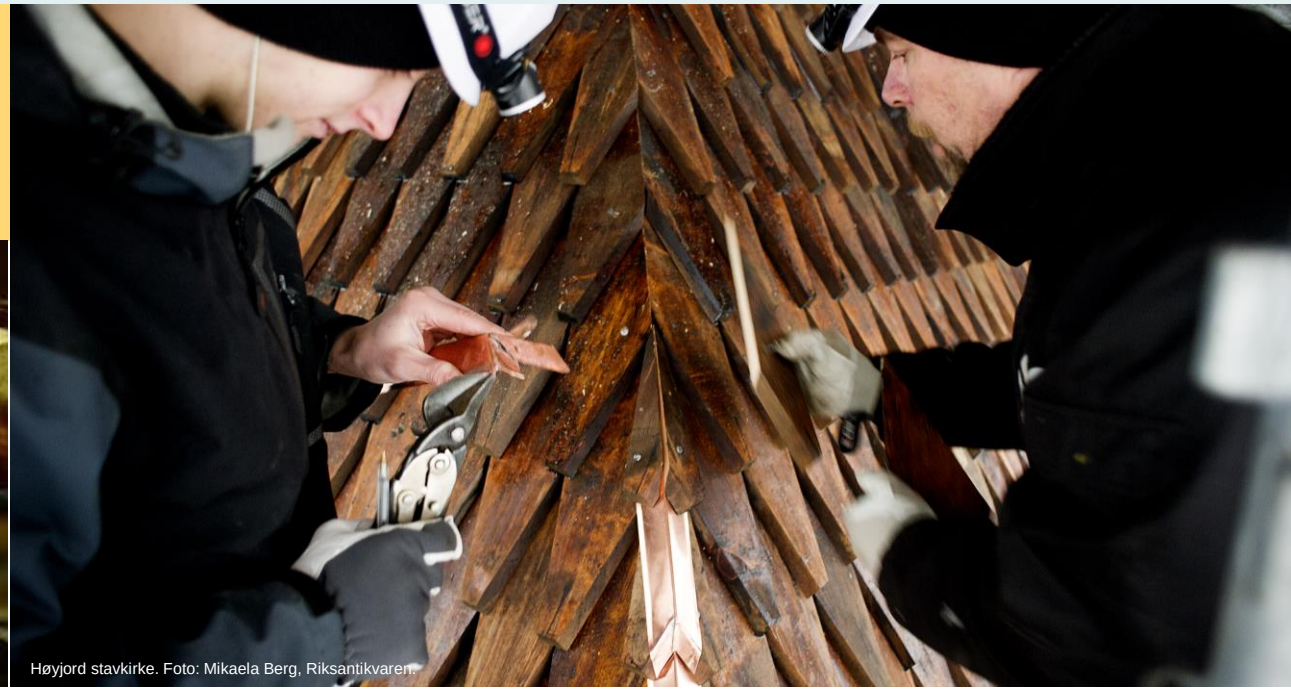

Høyjord stavkirke. Foto: Mikaela Berg, Riksantikvaren.

Riksantikvarens håndverksstrategi:

Det er for få håndverkere med kompetanse på å ta vare fredete og verneverdige bygninger, anlegg og fartøy.

Håndverksstrategien skal være et verktøy i Riksantikvaren arbeid med å styrke kompetanse og kapasitet innenfor relevante tradisjonshåndverk.

Mål å gjøre livet lettere for eiere.

Strategien skal være ferdig høsten 2024.

Restaurering på Åsnes, Finnskogen. Foto: Tove Elise Ihler, Riksantikvaren

Hva skal strategiarbeidet resultere i?

- En beskrivelse av ønsket utvikling og områder vi skal legge inn innsats
- Handlingsplan og tiltak som beskriver hvordan Riksantikvaren kan tilpasse egne virkemidler
- Mulig med:
  - Forslag til tiltak for flere deler av kulturmiljøforvaltningen
  - Forslag til tiltak for byggenæring, utdanningssektor og andre deler av kultursektoren

Foto: Rørosmuseet Bygningsvernsenter

Immateriell og materiell kulturarv

Foto: Henning Grøtt, Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider

Dagens behov og markedssituasjon

Gjennom rapportering fra regionalforvaltningen og Sametinget har Riksantikvaren fått tall som viser at **håndverksmangelen er omfattende**, i hele landet og for alle typer kulturminner.

Av de
større tradisjonelle byggfagene er det bedre tilgang på tømrere med tradisjonskunnskap enn **murere, malere og blikkenslagere**. (spørreundersøkelse blant kirkeeiere).

Det er store reigionale variasjoner: I deler av landet er det **kritisk svak dekning**.

Dagens behov og markedssituasjon

Markedskapasiteten for antikvarisk istandsetting av fredete og verneverdige bygninger anslåes til **1000 mill. kroner per år**

Omfatter følgende:

- Tilskudd til fredete bygninger
- Kulturminnefondet
- Kirkeistandsetting (dagens nivå)
- Restaurering av statlige bygg

Markedet for rehabilitering, ombygging og tilbygg (ROT-markedet) var beregnet til **178,7 milliarder kroner** per år i 2018.

Bevaring og fortsatt bruke av eksisterende bygningsmasse har stort fokus som del av det grønne skiftet.

Mange gamle bygninger bør behandles av håndverkere med kompetanse på bygningsfysikk og bygningsbiologi i elder bygninger for å siker bruk av bærekraftige tekniske og håndverksmessige løsninger.

Et nytt bevaringsprogram for verneverdige kirker med årlig budsjett

på **500 millioner kroner.**

Gjennomføring er avhengig av en satsing på oppl æring og kursing innenfor

tradisjonelle byggfag og for en rekke mindre og verneverdige håndverksfag.

Dagens behov og markedssituasjon

Det er ca 8500 fredete bygninger og anlegg i Norge.

Av disse er ca 3400 i privat eie.

I 2020 hadde 27% moderat istandsettingsbehov (TG2) og 13% omfattende istandsettingsbehov (TG3).

I det nasjonale museumsnettverket er det 61 museer som forvalter om lag 5 000 kulturhistoriske bygninger.

Nærmere 55% av bygningene, har TG2 eller TG3.

Regionalforvaltningen melder om en økning i klimarelaterte skader, og Riksantikvaren ser den samme utfordringen.

I Innlandet fylke er det gjort undersøkelser der er det anslått et behov på 300 millioner kroner for å møte utfordringen.

Tre foreslåtte områder for strategien

Etter å ha gjennomført en spørreundersøkelse hos fylkeskommuner, kommuner, museer, rådgivningsmiljøer, interesseorganisasjoner og bransjeorganisasjoner foreslår vi tre strategiske innsatsområder:

Kapasitet, forutsigbarhet og kunnskapsutvikling

Hvordan sikre nødvendig håndverkerkompetanse og -kapasitet i hele landet?

- Hvilken kompetanse etterspørres i dag? Hvilken kompetanse mangler vi og hva er framtidas behov?
- Hvilke type kompetansetiltak har størst effekt på kort og lang sikt?
- Hvordan utvikle og videreutvikle relevante utdannings- og opplæringstiltak innen håndverksfagene?
- Håndverkerkapasitet varierer i ulike deler av landet. Er det nødvendig å differensiere kompetansetiltak for å bøte på dette?
- Kan virkemidlene i ulike sektorer samordnes for å bidra til relevant kompetanseutvikling og økt håndverkerkapsitet?

Vigmostad kirke. Foto: Multiconsult

Hvordan bidra til forutsigbarhet for håndverkere og byggenæringen?

- Hvordan stimulerer bedrifter og bransjer til å satse på tradisjonshåndverk og istandsetting etter antikvariske retningslinjer?
- Er det behov for sterkere eller annen bruk av kompetansekrav og sertifiseringer enn i dag?
- Hva kan gjøres så flere bedrifter kvalifiserer seg/vurderes som aktuelle i konkurranser?
- Kan offentlig sektor gjennom anbudsprosesser, rammeavtaler og store byggeprosjekt stimulere til bruk av kvalifiserte håndverkere og lærlinger?
- Hvordan tilrettelegge for at eiere enkelt finner rett håndverker?

Foto: Alexander Myrseth, Riksantikvaren

Hvordan stimulere til relevant kunnskapsutvikling?

- Hvordan tilrettelegge for økt kunnskap i et endret klima med et nytt skadebilde på materiell kulturarv?
- Hvordan tilrettelegge for kompetanseutvikling på materialkvalitet og bruk materialer?
- Hva kan gjøres for å skape et bedre samarbeid mellom byggenæring, utdanningssektor og kulturmiljøsektor i kunnskapsutviklingen?
- Hvordan sikre at oppdatert kunnskap tas i bruk av håndverkere, arkitekter, byggingeniører m.fl.?

Foto: Susanne Kaun, NIKU

Riksantikvarens ansvarsområde:

RA har **ikke** formelt ansvar for etablering av utdanningstilbud eller gjennomføring av utdanningstiltak.

RA har ansvar for å sikre gode rammevilkår for vern av kulturminner og kulturmiljø

RA har ulike virkemidler for vern som må benyttes effektivt og hensiktsmessig.

Oktober 2023

Kaperdalen. Midt-Troms museum. Foto: Jorid Martinsen

Fremdriftsplan

11. september 2023: **Vedtak oppstart**

September 2023: Utsending invitasjon til deltakelse **styrings-gruppe**

3.november 2023: **Rammeverk for strategi** sendes på høring. Frist 5. januar 2024

Nov-des: **Referanse -grupper** settes ned

1. februar 2024: **Rammeverk** fastsettes. Strategi-forslag utarbeides

Jan-april: **Referanse -gruppene** jobber

April 2024: **Utkast strategi** ferdig

Juni: **Høring på strategi-utkast**

August-september: **Hørings-møter**

Oktober 2024: **Vedtak strategi**

Langsiktige og strukturelle endringer

Takk for meg!

jorid.martinsen@ra.no